

לוח ראשי תיבות וקיצורים

- א' – אמר
 א"א – אי אפשר
 אבהע"ז – אבן העזר
 אבי"ה – אליעזר בן יואל הלוי
 אדרס"א – אנסיקלופדי די סיאנס וכו' (ראה הערה 3 לפרק ס"ד)
 א"ה – אמר הכתוב, אבן-העזר, אפילו הכי
 אה"ו – אלטונה המבורג ונדסבק
 אהע"ז – אבן-העזר
 או"י – אוורדופוה (Avoirdupois)
 או"ז – אור-זרוע
 או"ח – אורח-חיים
 אח"כ – אחר כך
 א"י – ארץ-ישראל
 אכמ"ל – אין כאן מקום להאריך
 אל"י – אנציקלופדיה לחולדות גדולי ישראל בעריכת מרדכי מרגליות, תל-אביב – תש"ו
 א"נ – אי נמי
 אנ"ס מ"נ – American Numismatic Society
 Museum Notes
 אנ"ס נ"מ – American Numismatic Society
 Numismatic Notes & Monograms
 א"צ – אין צריך, אינה צריכה
 א"ר – אמר רב
 אר"י – אשכנזי רבנו יצחק, אמר רב יהודה, אמר רבי יוסי
 אר"ם – אמר רבי מנא
 א"ש – אייזשטיין
 באסאו"ר – Bulletin of the American School of Oriental Research
 ב"ב – בבא בתרא
 בב"ז – בעילתו בעילת זנות
 בה"ג – בעל הלכות גדולות
 בהמ"ז – ברכת המזון
 ב"ח – (בעל) בית-חדש
 ב"י – בית-יוסף, בן יעקב
 בכנה"ג – בעל כנסת-הגדולה
 בכ"ר – בן כבוד רב
 בלא"ה – בלאו הכי
 ב"מ – בבא מציעא
 ב"ק – בבא קמא
 ב"ר – בראשית-רבה
 ברהמ"ז – ברכת המזון
 כשיעו"ת – בעל שיעורי-תורה
 כשש"ת – בעל שיעורי-של-תורה
 ג' – גאון, גדול, גרם, גרהרדט
 ג' 1788 – גרהרדט בספרו משנת 1788 (ראה הערה 4 לפרק ח')
 ג' 1791 – גרהרדט בספרו משנת 1791 (ראה הערה 5 לפרק ח')
 ג"א – גרעין אנגלי (0.0648 גרם)
 גאברפ"ק – גאון אב בית דין פה קהילתנו
 ג"ג – גולד-גולדן
 ג"ט – ג' טפחים
 ג"כ – גם כן
 ג"פ – ג' פעמים
 ג"ק – ג' קהילות
 גר"ח – גאון רבי חיים
 גר"י – גאון רבי יעקב
 גר"ק – A Guidebook to Russian Coins של Robert P. Harris 1725 to 1970 בהוצאת Bonanza Press קליפורניה – 1971
 גרש"ז – גאון רבי שניאור זלמן
 ג"ש – גרעיני שעורה
 ד' – דורסתר
 ד' 1840 – ד' בספרו משנת 1840 (ראה הערה 21 לפרק י')
 ד"א – ד' אלפים
 ד"ד – דיודנה
 ד"ה – דבור המתחיל, דברי הימים

מדות ומשקלות של תורה

תח

טו"ט — טוב טעם
 טוטו"ד — טוב טעם ודעת
 טוש"ע — טור שו"ע
 ט"ז — טורי"זהב
 יא"צ — יאר-צייט (יום השנה לפטירה)
 יכל"א — יבדל לחיים ארוכים
 יכ"ע — יונתן בן עוזיאל
 י"ד, יו"ד — יורה-דעה
 יו"ט — יום-טוב
 יח' — יחידה
 י"ח — ידי חובה
 יט"מ — U.T.M. (רשת מאוחדת למפות טופוגרפיות)
 יל' — יש לומר
 יע"א — יגן עליה אלוקים
 יעב"ץ — ר' יעקב בן צבי (מעמדין)
 יע"ש — יעוין שם
 יר"ה, ירה"ו — ירום הודו
 כ' — כתב
 כ"א — כל אחד
 כאר"א — כל אחד ואחד
 כה"ג — כהאי גוונא
 כה"ג, כנה"ג — כנסת-הגדולה
 כה"ק — כתבי הקודש
 כו"ז — כסף וזהב
 כו"פ — כרתי ופלתי
 כ"ז — כל זה, כל זאת
 כ"י — כתב יד
 כ"כ — כל כך, כך וכך, כן כתב
 כ"מ — כל מקום
 כמ"ש — כמו שכתב
 כמש"ש — כמו שכתב שם
 כנלע"ד — כך נראה לעניות דעתי
 כסד"ב — כסא-דברכתא
 כ"ע — כולי עלמא, כתב עת
 כ"פ — כמה פעמים
 כפו"פ — כפתור ופרח
 כפ"ז — כפי זה
 כ"ץ — כהן-צדק
 כ"ש — כל שכן
 כת' — כתוב

דה"ר — דרכי-הוראה
 דו"ק — דוק וקשוב
 ד"ח — דברי-חמודות
 ד"מ — דרכי-משה
 ד"ק — דברי קודשו
 דר' — דרם
 דרומ"ע — דרומית מערבית

הבי"ר — הבא ראשון
 הגב"י — הגהת בית-יוסף
 הגה"ט — הגהת הטור
 ה"ה — הוא הדין, הערת המלקט
 הה"ג — הרב הגאון, הרב הגדול
 הה"ח — הרב החסיד
 הו"ו — הוורדפוזה (כמו אור)
 הול' — הולנדית
 הי"ו — ה' ישמרהו וינצרהו
 הלי"מ — הלכה למשה מסיני
 ה"מ — הני מילי
 ה"ס — ה' סלעים
 הק"ה — הלכות קדוש-החודש
 השי"ת — השם יתברך

זונ"צ = זינוער נומיסמאטישע צייטשריפט —
 Wiener Numismatische Zeitschrift

ז"ך — 27

ז"ל — זכרונו לברכה, זה לשונו
 זלה"ה — זכרונו לברכה לחיי העולם הבא

ח' — חירבת, חורבת
 ח"ב — חלק ב'
 ח"ה — חלק ה'
 חה"מ — חכמי המידות
 חו"ל — חוץ-לארץ
 חו"מ — חושן-משפט
 חו"ש — צ"ל עו"ש
 חזו"א — תזוון-איש
 חי' — חידושי
 חיד"א — ר' חיים יוסף דוד אזולאי
 ח"מ — חשן-משפט
 ח"ס — חתם סופר

מור"ר — מורנו הרב רבי	ל' ליטרא
מו"ל — מוציא לאור	ל"א — לשון אשכנז
מו"מ — מעלה ומטה	ל"ה — לא היה
מו"ק — מודרן וורלד קוינס [ראה הערה 13 לפרק ט"ו]	לו' — לומר
מור"ם — מורנו ר' משה (איסרליש)	לכ"ע — לכולי עלמא
מו"ה — מר זקני הר'	ל"ל — למה לי
מחש"ש — מחצית השקל	לע"ד — לעניות דעתי
מיל"מ — מילימטר (=אלפית המטר)	ל"פ — לייזן פול [תיאור ספריו מובא בהערה 2 לפרק כ"ה ובהערה 16 לפרק כ"ו]
מ"ל — מיליליטר (=אלפית הליטר)	לפ"ד — לפי דעתי
מ"מ — מעלה ומטה, מילימטר, מכל מקום	מ' — מטר
מנ"י — מנחת יהודה	מ"א, מ"ב וכו' — משנה א', משנה ב' וכו'
מס' — מספר	מ"א — מאכלות אסורות, מגן אברהם
מסל"ח — מסיח לפי תומו	מ"ב — משנה ברורה
מ"ע — מצות עשה	מב"פ — מהדורת ר' יוסף בלומנפלד, נ"י — תשי"ח
מעד"ס, מע"מ — מעדני מלך	מבי"ט — ר' משה בן יוסף די-טראני
מע"צ — מעיל צדקה	מ"ג — מיליג'רם (אלפית הגרם)
מע"ש — מעשר שני	מ"ד — מאן דאמר
מ"צ, מ"ץ — מעיל צדקה	מ"ה — משום הכי
מקו' — מקומו	מהד"ת — מהדורה תנניא
מ"ש — מה שאמר, מה שכתב	מה"ר — מורנו הרב
משא"כ — מה שאין כן	מהרא"י, מהרי"א — מורנו הר' איסרלין ישראל (בעל תורת הדרשן)
משו"ה — משום הכי	מהר"ך — מורנו הר' זוסלין הכהן [בעל האגודה]
נ' — נלקנברך [ראה הערה 8 לפרק ד']	מהר"י (בן מלכי צדק) — מורנו הר' יצחק
נ' 1788, נ' 1805, נ' 1810, נ' 1828 — ספרו של נ' מהדורת 1788, 1805, 1810, 1828	מהר"י (מרצבך) — מורנו הר' יונה
נ' — אבן	מהר"י (וייל) — מורנו הר' יעקב
נ"ב — נכתב בצידו	מהר"י — מורנו הרב יעקב וייל
נ"ד — נידון דידן	מהר"ט — מורנו הר' יוסף מטראני
נ"ב — נודע ביהודה	מהר"ל — מורנו הר' יעקב הלוי (מולין)
נז' — נזכרים	מהר"ץ — מורנו הר' יצחק (אבן גיאת), מורנו הר' יעקב יצחק (מסאבין)
נחוש' — נחושת	מהר"ח — מורנו הר' ליב חנליש
נט"ר — נטע רבעי	מהר"ם — מורנו הר' מרדכי (מטיקטין), מנחם, מאיר
נ"י — נוא יורק	מהר"מ (אלשיך) — מורנו הרב משה
נ.צ. — נקודת ציון	מהר"מ (מינץ) — מורנו הרב משה
נ"ק — Numismatic Chronicle	מהר"ם א"ש — מורנו הר' מנחם אייונשטאדט
נק' — נקרא	מהר"ר — מורנו הרב רבי
נר' — נראה	מהר"ש — מורנו הרב שלום (מנוישטט)
נר"ו — נטריוה רחמנא ופרקיה	מהרש"ך — מורנו הרב שלמה הכהן
נ"ש — נחלת שבעה	מהרש"ל — מורנו הרב שלמה לוריא
ס' — סכורות, ספר, ספרי	מהר"ד — מורנו הרב
ס"ד — סיעתא דשמיא, סוף דבריו	

- סד"ה – סוף דבור המתחיל
 ס"ט – סטיא טמיא, סין טין
 סי' – סימן
 ס"ל – סבידא ליה
 סמ"ג – ספר מצוות גדול
 סמה"ע שבמור"ר – ספרית מחלקת העתיקות
 שבמזיאון רוקפלר (בירושלם)
 סמ"ע – ספר מאירת עינים (המודפס בגליון הש"ע
 ח"מ)
 סמ"ק – סנטימטר מעוקב
 ס"ס – סוף סימן
 ס"ק – סימן קטן, סעיף קטן
 סרו"י – ספרא רבה ויקרא

 ע' – עיין, עמוד, ערך
 ע"א – עמוד א'
 עב"ח – עיין בית חדרש
 ע"ד – עניות דעתי
 עט"ז – לבוש עטרת זהב (של ר' מרדכי יפה)
 ע"י – על ידי
 עי"ד – עיין בדבריו
 עיה"ק – עיר הקודש
 עיי"ק – עיר קדושה
 עו"ש – עולת שבת
 ע"כ – עד כאן
 עכ"ז – על כל זאת, עם כל זאת
 עכ"ל – עד כאן לשונו
 עכ"פ – על כל פנים
 ע"ל – עיין לקמן
 ע"מ – על מנת
 ע"פ – על פי
 ער"פ – ערב פסח
 ע"ש – עיין שם

 פ' – פוקטון (בחיבורו על מידות ומשקלות),
 פרשת
 פ"א, פ"ב וכו' – פרק א', פרק ב' וכו'
 פא"פ – Palestine Exploration Fund
 פא"ק – Palestine Exploration Quarterly
 פדה"ב – פדיון הבן
 פו' – פולניש
 פו"כ – פסקים וכתבים (של מהרא"י)
 פ"ח – פרק ח'
- פיה"מ – פרוש המשניות
 פירש"י – פירוש רש"י
 פמ"ג – פרי מגדים
 פס"ד – פסק דין
 פעה"ק – פה עיר הקודש
 פ"פ – פרנקפורט
 פפא"מ – פרנקפורט אס-מיין
 פפ"ד, פפד"מ – פרנקפורט דמיין
 פפרו' – פפדופוליס [בספרו המתואר בהע' 5 לפרק ט'
 פ"ק – פרק קמא
 פר"ח – פירוש רבנו חננאל

 צדמ"ג – צייטשריפט דויטשע מורגענלענדישע
 געזעלשאפט
 צ"ל – צריך לומר, צלם (קרויצר)
 צפומ"ע – צפונית מערבית
 צ"צ – צמח צדק
 צ"ק – צאן קדשים

 ק', קר' – קרויז (בחיבורו על מדות ומשקלות)
 ק"ג – קילוגרם
 קדוה"ח – קדוש החודש
 קר', קונ' – קונטרס (פירוש רש"י)
 קוד' – קודם
 קו"מ, ק"מ – קונפיסיאן מינץ
 קי"ל – קימא לן
 קיר"ה – קיסר ירום הודו
 ק"כ – קופייקא כסף
 ק"מ – ראה קו"מ
 ק"ק – קהילה קדושה
 קר' – ראה ק'
 קרו' – קרוב

 ר' – ראה, רב, רבי, רבנו
 ר"א – ר' אברהם
 ראב"ד – ר' אברהם בן דוד
 ראבי"ה – ר' אליעזר בן יואל הלוי
 ראב"ן – רבנו אליעזר בן נתן
 ראב"ע – ר' אברהם בן עזרא
 ראה"ק – רבי אלעזר הקליר
 רא"ש – רבנו אשר
 ר"ב – רב בעל
 רבכ"ח – רבה בר בר חנה

- ר"ג — רבן גמליאל
 רגמ"ה — רבנו גרשום מאור הגולה
 רד"ק — ר' דוד קמחי
 ר"ה — רב הונא
 רהמ"ג — רב המגיד
 ר"כ — רובל כסף
 ר"ז — ר' זלמן
 רז"ה — ר' זרחיה הלוי (בעל המאור), ר' זאב הלוי (מבראד)
 ר"ח — ראש חדש
 ר"ט — רייכס טהאלער
 ר"י — ר' יוחנן, ר' יוסף, ר' יצחק (גיאת), ר' יהושע, ראש ישיבה, ר' ישמעאל (בן חכמון)
 רי"א — ר' יהודה אמר
 ריא"ג — רבי יונה אבן גינאח
 ריא"ז — ר' ישעיהו אחרון ז"ל
 ריא"ע — ר' יוסף אבן עקינין
 ריב"ן — ר' יהודה בן נתן
 ריז"ד — ר' ישעיהו דייטראני
 ריטב"א — ר' יום טוב בן אברהם אשיבילי
 ר"י מגאש — ר' יוסף אבן מגאש
 ריעב"ץ — ר' יעקב בן צבי (מעמדין)
 ר"ל — רצונו לומר
 ר"ח — ר' חננאל
 ר"מ — ראש מתיבתא, ר' מאיר, ר' מנא, רמב"ם
 ר"מ ב"ב — ר' מאיר בן ברוך (מרוטנבורג)
 רמב"ם (ר"מ) — ר' משה בן מימון
 רמ"ה — ר' מאיר הלוי
 רמ"ז — ר' משה זכות
 רמ"מ — ר' מנחם ממירזבורק
 ר"מ מ"ץ — ר' מנחם מעיל-צדק (הוא רמ"מ)
 ר"נ — R.N., ר' נסים (בן ראובן גירונדי)
 רנ"ג — ר' נסים גאון
 ר"ס — ריש סימן
 רס"ג — ר' סעדיה גאון
 רע"א — ר' עקיבא אייגר
 רע"ב — ר' עובדיה מברטנורה
 רע"ז — ר' עזריאל
 רפ"ק — ראש פרק קמא
 ר"ש — ר' שמעון, ר' שמשון מש"אן
 רשב"א — ר' שלמה בן אדרת
 רשב"ג — רבן שמעון בן גמליאל
 רשב"י — ר' שמעון בן יוחאי
 רשב"ץ — ר' שמעון בן צמח
 רש"ל — ר' שלמה לוריא
 רשר"ה — ר' שמשון רפאל הירש
 ש' — מילון למטבעות של שרטור:
 F. von Schrötter — Wörterbuch
 der Münzkunde (Berlin—1930)
 שבכ"י — שבות יעקב
 שו"ג — שלחן-גבוה
 שו"ע — שלחן-ערוך
 שו"ת — שאלות ותשובות
 שי" — שיעורים
 שי"ר — ר' שלמה יהודה רפפורט
 ש"ך, ש"כ — שפתי-כהן
 שכה"ג — שוירי-כנסת-הגדולה
 שלי' — שנדלינגר (בחוורו המתואר בהערה 7 לפרק
 ג"ח) שלטווין
 שלה"ק — שלשלת הקבלה
 שליט"א — שיחיה לאורך ימים טובים אמן
 ש"מ — שמע מינה
 שמ"ק — שיטה-מקובצת
 שנו"א — שנות-אליהו
 שעו" — שעורות
 שעו"ת — שעורי-תורה
 ש"ר — שם רע
 שש"ת — שעורין-של-תורה
 תבוא"ה — תבואת-הארץ
 ת"ז — תבנה ותכונן
 תוס' — תוספתא, תוספות
 תוד"ה — תוס' ד"ה
 תוי"ט — תוס' יום-טוב
 ת"ח — תלמיד חכם
 תי"ט — תוספות-יום-טוב
 תרוה"ד — תרומת-הדרשן
 תושלב"ע — חס ונשלם, שכח לבורא עולם
 תשב"ץ — תשובות שמעון בן צמח (הרשב"ץ)
 American Numismatic Society — ANS
 Journal of the American Oriental Society — JAOS
 Society
 Journal of Economic & Social History — JESHO
 of the Orient
 Series — Ser (סדרה)

מדות ומשקלות של חורה

תיב

tome — t (כרך)
volume — vol., v. (כרך)

Museum Notes — MN
New York — N.Y.
Revue Numismatique — RN

תיג

תקונים והשמטות

לפרק קכ"ד סוף הערה 11 (עמוד שכ"א): עכשיו ראיתי שאונקלוס תרגם יגבהה (במדבר ל"ב, ל"ה) –
רמתא.